

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 16.6.21**

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1. α.

1. Σ «πολιτικήν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἥς μέρος πολεμική»
2. Σ «Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν»
3. Λ «Πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; νενέμηνται δὲ ὧδε· εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἰκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί.»

A1. β.

1. Το «αὐτῶν» αναφέρεται στη λέξη «τῶν θηρίων»
2. Το «οὕτω» αναφέρεται στη φράση «ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται»

B1.

Μετά την πρώτη αποτυχημένη προσπάθεια των ανθρώπων να ζήσουν όλοι μαζί στις αρχικές κοινωνίες που συνέστησαν (έζήτησαν δηλαδή άθροίζεσθαι καὶ σώζεσθαι κτίζοντες πόλεις), ο Δίας έστειλε την Αιδώ και τη Δίκη ως δώρα στους ανθρώπους, επειδή φοβήθηκε για την επιβίωσή τους. Την παράδοση των δώρων έκανε ο θεός Ερμής. Η αιδώς και η δίκη είναι τα μέρη της πολιτικής αρετής.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημάνουμε ότι η αρχαία ελληνική λέξη «αιδώς» δεν έχει την ίδια ακριβώς σημασία στη νεοελληνική. Γενικά με τον όρο «αιδώς» εννοούμε το αίσθημα σεβασμού ενός μέλους της κοινότητας έναντι των υπολοίπων, όλες τις ηθικές αναστολές και φόβους που προφυλάσσουν τον άνθρωπο από αντικοινωνική συμπεριφορά (με άλλα λόγια: ο αυτοσεβασμός, η ντροπή που νιώθει ο άνθρωπος όταν έχει προβεί σε τέτοια συμπεριφορά). Σε ένα λεξικό με τον τίτλο Όροι, το οποίο ανάγεται στην πλατωνική Ακαδημία, η αιδώς ορίζεται ως «εκούσια υποχώρηση από απερίσκεπτη συμπεριφορά, σύμφωνα με το δίκαιο και αυτό που φαίνεται καλύτερο· εκούσια κατανόηση του καλύτερου· προσοχή για αποφυγή της δικαιολογημένης επίκρισης» (412c). Το δίπολο των αρετών αιδώς και δίκη ισοδυναμεί με το σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη, το οποίο χρησιμοποιεί ο Πρωταγόρας στο επιμύθιο του λόγου του. (σχόλιο βιβλίου)

Με τον όρο «δίκη» νοείται το συναίσθημα της δικαιοσύνης, η έμφυτη αντίληψη για το δίκαιο, η τήρηση των νόμων, η απόδοση δικαιοσύνης, η επιβολή ποινών στους παραβάτες των νόμων, αλλά και άγραφων κανόνων ηθικής συμπεριφοράς. Είναι επίσης ο σεβασμός των δικαιωμάτων των άλλων ανθρώπων και το αίσθημα της ανάγκης προστασίας αυτών των δικαιωμάτων. Από αυτά πηγάζει η πολιτική αρετή, με αυτά εξασφαλίζεται η αξιοπρέπεια του ανθρώπου, εμπεδώνεται η πολιτική ενότητα και η κοινωνική αρμονία.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η λέξη δίκη δεν χρησιμοποιείται με τη σημασία της δικαστικής διαδικασίας. Βρίσκεται κοντά στην αρχική της σημασία· δίκη: το ορθό, το δίκαιο. Κατά προέκταση, η δίκη δηλώνει εδώ

την έμφυτη αντίληψη για το σωστό, το κοινό περί δικαίου αίσθημα.(σχόλιο βιβλίου)

Ο Πρωταγόρας εκλαμβάνει τις αντίστοιχες έννοιες ως ηθικές ιδιότητες του ανθρώπου, καθώς χαρακτηρίζονται ως «κόσμοι τε καί δεσμοί φιλίας συναγωγού». Με τη φράση αυτή προβάλλεται και η μεγάλη αξία των δώρων του Δία στους ανθρώπους. Πρόκειται για δύο δυνάμεις που θα βάλουν σε τάξη τις κοινωνίες των ανθρώπων. Με τη θεϊκή παρέμβαση, λοιπόν, εξασφαλίζεται η πολιτισμένη συμβίωσή τους σε οργανωμένες πια πολιτικές κοινωνίες. Τα δώρα του Δία αποτελούν τη συνέχεια των δώρων του Προμηθέα και σηματοδοτούν στο μύθο την ολοκλήρωση της θεϊκής ευεργεσίας προς τον άνθρωπο.

Κατ' αυτό τον τρόπο, η σύσταση πόλεων καθίσταται πλέον εφικτή, επειδή οι άνθρωποι σε συλλογικό επίπεδο, κατοχυρώνουν την ισονομία και την ισοπολιτεία και σε ατομικό, ενισχύουν την ηθική τους και απαλλάσσονται από ταπεινά ένστικτα που αρμόζουν σε ζώα.

Η συμπληρωματική λειτουργία των δύο «δώρων» συνεπάγεται φιλίαν, που σημαίνει την ηθική ενότητα της πολιτείας, σύμπνοια και ομόνοια των πολιτών, ώστε να συμβιώνουν αρμονικά. Πρόκειται για τη φυσική δύναμη που συνδέει τα διαφορετικά στοιχεία, σε αντίθεση προς το Νείκος, τη φυσική δύναμη που τα χωρίζει.

B2.

Τέσσερις γλωσσικές επιλογές με τις οποίες παρουσιάζεται η εντολή του Δία :

α. **Επανάληψη:** πάντας- πάντες (καθολικότητα)

β. **Χρήση προστακτικής σε ευθύ λόγο :** μετεχόντων, θές (αναγκαιότητα)

γ. **Παρομοίωση :** ως νόσον πόλεως

δ. **Χρήση δυνητικής ευκτικής «άν γένοιντο» στο πλαίσιο του υποθετικού λόγου** για να δείξει ότι η καθολική συμμετοχή είναι προϋπόθεση για την ύπαρξη της πόλεως.

Ο Δίας καταλήγει με τη ρητή και μάλλον υπερβολικά σκληρή εντολή να επιβληθεί νόμος, σύμφωνα με τον οποίο, όποιος δε θα συμμετέχει στην αιδώ και τη δίκη, θα πρέπει να θανατώνεται («κτείνειν ως νόσον πόλεως»). Η παρομοίωση όποιου δεν συμμετέχει στην πολιτική αρετή με αρρώστια της πόλης υποδηλώνει ότι αποτελεί κίνδυνο γι' αυτή και πρέπει να θανατωθεί για να διαφυλαχθεί η τάξη και η ισορροπία του συνόλου. Η απολυτότητα του Δία και η επιβολή αυτού του σκληρού νόμου είναι ένα τέχνασμα για να φανεί η επιτακτική ανάγκη να διαθέτουν όλοι οι άνθρωποι την αιδώ και τη δίκη.

Συνεπώς, αφού η αιδώς και η δίκη δεν είναι έμφυτες στον άνθρωπο, η παρέμβαση του Δία δεν είναι παρά μια εμφύτευση αυτών των αξιών στην ανθρώπινη δραστηριότητα. Κάποιοι άνθρωποι μπορούν να ξεφύγουν από την αιδώ και τη δίκη και γι' αυτό προβλέπεται θάνατος για τυχόν παραβάτες.

B3.

1. Λ
2. Λ
3. Σ
4. Σ
5. Λ

B4. α.

1. ε
2. γ
3. στ
4. ζ
5. η

6. α

Περισσεύουν τα β και δ

B4. β.

Η απουσία μιας ολοκληρωμένης παιδείας τον διέφθειρε ηθικά.
Ο δημιουργός του κόσμου είναι ο Θεός,.

B5.

Τόσο ο Καλλικλής όσο και ο Πρωταγόρας διατυπώνουν την άποψή τους για την αδικία.

Ο Καλλικλής θεωρεί ότι οι πολλοί και αδύναμοι ορίζουν τους νόμους(Νομίζω ότι αυτοί που καθορίζουν τους νόμους είναι οι αδύνατοι άνθρωποι, δηλαδή οι πολλοί.) με τέτοιο τρόπο ώστε να εξυπηρετούν το προσωπικό τους συμφέρον (με αποκλειστικό κριτήριο τους εαυτούς τους και το συμφέρον τους.)Αυτοί οι άνθρωποι λοιπόν, ορίζουν ως δίκαιο την ισότητα στις απολαβές, προκειμένου να καλύψουν την ανικανότητά τους(αφού οι ίδιοι είναι χειρότεροι, τους αρκεί να έχουν όλοι ίσα μερίδια.) και ως αδικία την πλεονεξία(το να ζητά κανείς να έχει περισσότερα από τους πολλούς νομίζεται άδικο και άσχημο και θεωρείται παράνομο.). Ο ίδιος, πάντως καταλήγει στο ότι η υπεροχή των ισχυρών και των καλύτερων είναι φυσική.

Ο Πρωταγόρας, από την άλλη, θεωρεί ότι η αδικία είναι παράγοντας διάλυσης των πόλεων. Και παρά το ότι πίστευε ότι ο άνθρωπος είναι από τη φύση του ένα ελεύθερο ον, αναγκάζεται να συγκροτήσει πόλεις προκειμένου να αντιμετωπίσει τα άγρια θηρία. (ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο). Η σύσταση των πόλεων, επομένως μπορεί να διασφαλιστεί μόνον μέσω της δικαιοσύνης και της υποκοής στους νόμους.

Συμπερασματικά, ο Πρωταγόρας εκφράζει μια διαφορετική άποψη από αυτή του Καλλικλή, διότι αν επικρατούσε το δίκαιο του ισχυρού, τότε το αίτημα για πολιτική οργάνωση που εκφράζει θα ματαιώνονταν, καθώς

θα επικρατούσε το χάος, η ανισορροπία και η διάλυση των δεσμών μεταξύ των ανθρώπων.

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Ο Άνυτος λοιπόν από τη μία πλευρά, εξαιτίας της κακής αγωγής του γιου (του) και εξαιτίας της δικής του απερισκεψίας (υπεροψίας, αγνωμοσύνης) ακόμα και νεκρός τυχαίνει/διατηρεί κακή φήμη. Ο Σωκράτης από την άλλη, επειδή επαινούσε τον εαυτό του στο δικαστήριο, προκαλώντας τον φθόνο περισσότερο, έκανε τους δικαστές να τον καταδικάσουν. Μου φαίνεται όμως ότι έχει τύχει μοίρας αγαπητής στους θεούς·

Γ2. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα από την Απολογία του Σωκράτους, ο Ξενοφών σχολιάζοντας το σθένος που επέδειξε ο Σωκράτης στην εναντίον του δικαστική απόφαση, πλέκει το εγκώμιο του φιλοσόφου και θεωρεί ότι κέρδισε την εύνοια των θεών («Σωκράτης δέ διά το μεγαλύνειν ... τετυχηκέναι»). Ο Σωκράτης με αυτόν τον τρόπο απέφυγε να συνεχίσει μια δύσκολη και ατιμασμένη ζωή κι έτυχε έναν ένδοξο θάνατο. Δεν έδειξε δειλία και υπηρέτησε μέχρι το τέλος το δικό του Αγαθό, την πίστη και την υπακοή στους νόμους (ἐπεὶ ἔγνω ... ἐπετελέσατο»). Η σοφία και η γενναιότητά του τον έκαναν ξεχωριστό, γι' αυτό και θεωρεί τυχερό όποιο μαθήτευσε κοντά του.

Γ3.α.

ἡμῖν

θεοφιλεστέρων

μοιρῶν

τῶν βίων

χαλεπώτερα

Γ3.β.

γνώθι

ζῆ/ ζῆθι

τεθνηκώς/τεθνεώς ἴσθι

Γ4.α.

διά το μεγαλύνειν: εμπρόθετος της αιτίας στο «ἐποίησεν».

τοῦ ζῆν: έναρθρο απαρέμφατο σε θέση γενικής συγκριτικής από το «κρείττον».

τοῦ ἀνδρός: γενική κτητική στο «σοφίας».

ἀξιομακαριστότατον: κατηγορούμενο του αντικειμένου «τον ἄνδρα» από το «νομίζω».

Γ4.β.

Υπόθεση: εἰ ... συνεγένετο (εἰ + Οριστική)

Απόδοση: νομίζω (Οριστική)

} ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ

Υπόθεση: ἐάν συγγένηται (ἐάν + Υποτακτική)

Απόδοση: νομιῶ /νομίσω (Οριστική Μέλλοντα)

} ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΟ

Επιμέλεια απαντήσεων:

Γαρατζιώτου Γεωργία
Κουϊμτζή Υβόννη-Βασιλική

Μαλικούρη Νάσια